

IV. PODZIAŁ SAKRAMENTALIÓW

Całość sakramentaliów dzieli się na *invocativae* i *constitutivae*. Zakładam znajomość tych pojęć i dlatego wypada tylko podkreślić, że Komisja rzymska proponuje nadal zachowanie tego rozróżnienia. G. Lukken proponuje odejście od tego podziału. Wydaje mu się problematyczne określenie *benedictiones constitutivae* jako kontynuujące rzeczy lub osoby *in esse permanente*. Prowadzić to może, jego zdaniem, do ujęcia magicznego. Nie można jednak, zdaniem autora, nie dostrzegać różnicy między błogosławieństwem a konsekracją. Lukken proponuje raczej mówić o stopniowaniu w błogosławieństwach, o jakiejś intensyfikacji, tym bardziej, że wspomniane odróżnienie pojawiło się dopiero w XII w. a historia liturgii posługiwała się przecież takimi określeniami jak: *benedictio*, *dedicatio*, *consecratio*²⁵.

V. SZAFARZ SAKRAMENTALIÓW

Pozostaje jeszcze do odnotowania kwestia szafarzy sakramentaliów. Postuluje się zmniejszenie ilości sakramentaliów zarezerwowanych. Rezerwacja może odnosić się do biskupów lub ordynariuszy (KL 79). KL przewiduje również udzielanie niektórych sakramentaliów przez ludzi świeckich posiadających odpowiednie kwalifikacje. Relator M. Gy tytułem przykładu podaje błogosławieństwo rodziny, dziecka, domu, które mogą być dokonywane przez samych rodziców²⁶.

Wydaje się, że dotychczasowa dyskusja wokół sakramentaliów wskazuje na ich wielką rolę w pobożności chrześcijan, która zawsze łączy elementy „z ludu” i „dla ludu”.

Poznań

KS. B. NADOLSKI

O. Franciszek Malaczyński OSB

BŁOGOSŁAWIEŃSTWA W MSZALE PAWŁA VI

Na polecenie Soboru Watykańskiego II przeprowadzono bardzo gruntowną reformę Mszału Rzymskiego. Wydanie posoborowe nosi tytuł: *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli P. P. VI promulgatum*.

²⁵ G. Lukken: *Was bedeutet...* art. cyt. s. 23.

²⁶ M. P. Gy: *De Benedictionibus* s. 132.

Wydanie wzorcowe ukazało się w roku 1970. Po zebraniu głosów recenzentów i użytkowników ukazało się drugie wydanie wzorcowe (*Editio typica altera*) w roku 1975. W artykule będę się odwoływał do tego drugiego wydania wzorcowego nazywając je w skrócie *Mszalem Pawła VI*.

Mszał Pawła VI zawiera zasadniczo teksty związane z liturgią eucharystyczną. Zachował jednak także błogosławieństwa, które pośrednio łączą się z liturgią Mszy świętej, nadając im nową formę. Na pierwszym miejscu wypada omówić błogosławieństwa stale występujące w obrzędach Mszy świętej.

I. BŁOGOSŁAWIEŃSTWA ZAWARTE W OBRZĘDACH MSZY ŚW.

A. BŁOGOSŁAWIEŃSTWA RZECZOWE

W *Mszale Pawła VI* zniknęły: błogosławieństwo kadzidła używanego do okadzenia ołtarza i księgi Ewangelii oraz błogosławieństwo darów ofiarnych związane z modlitwą *Veni Sanctificator*. Natomiast powstało błogosławieństwo darów ofiarnych zawarte w Pierwszej Modlitwie Eucharystycznej. Rozpoczynając tę modlitwę kapłan mówi: „Ojcze nieskończenie dobry, pokornie Cię błagamy przez Syna Twojego Jezusa Chrystusa, abyś przyjął i pobłogosławił † te święte dary ofiarne”, czyniąc przy tym znak krzyża.

Prośba o błogosławieństwo powtarza się w tekście epiklezy konsekracyjnej: „Prosimy Cię, Boże, uświęć tę ofiarę pełnią swojego błogosławieństwa, uczynź ją doskonałą i miłą sobie, aby się stała dla nas Ciałem i Krwią umiłowanego Syna Twojego, Pana naszego Jezusa Chrystusa”. Modlitwie tej nie towarzyszy znak krzyża, lecz wyciągnięcie rąk celebransa i koncelebransów jest gestem od dawna towarzyszącym błogosławieństwom.

Po konsekracji w modlitwie „Pokornie Cię błagamy” kapłan prosi o błogosławieństwo dla przyjmujących z tego ołtarza Ciało i Krew Chrystusa. Nie jest to formuła błogosławieństwa, warto jednak zauważyć, że wymienia się błogosławieństwo Boże jako owoc Komunii świętej.

W Drugiej, Trzeciej i Czwartej Modlitwie Eucharystycznej nie ma wyraźnej prośby o pobłogosławienie darów ofiarnych, ale w epiklezie konsekracji jest prośba o uświęcenie darów, której towarzyszy wyciągnięcie rąk i znak krzyża kreślony nad darami.

Można zatem stwierdzić, że w liturgii rzymskiej zachowano tradycję błogosławienia darów ofiarnych przed ich przeistoczeniem. Natomiast zniesiono liczne znaki krzyża nad darami już przeistoczonymi w Ciało i Krew Pańską. Znaki te miały znaczenie wskazujące i podkreślające słowa tekstu i nie były wzywaniem błogosławieństwa Bożego.

B. BŁOGOSŁAWIENSTWA OSOBÓWE

Z liturgią mszalną łączą się również błogosławieństwa osób. Już w liturgii słowa występuje błogosławieństwo diakona przed czytaniem Ewangelii. Diakon zwraca się do celebransa z prośbą: „Pobłogosław mnie ojciec”. Celebrans odpowiada: „Niech Pan będzie w sercu twoim i na twoich wargach, abyś godnie głosił Jego Ewangelie, w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego”. Diakon odpowiada: „Amen”.

W Mszy odprawianej bez diakona słusznie zniesiono udzielanie sobie błogosławieństwa przez samego celebransa, było to bowiem mechaniczne przeniesienie obrzędów Mszy uroczystej do Mszy odprawianej bez udziału diakona.

Podobny w swojej zawartości do błogosławieństwa diakona jest obrzęd wyznaczenia nadzwyczajnego szafarza do jednorazowej pomocy w rozdzielaniu Komunii świętej. Po „Baranku Boży” kapłan błogosławi szafarza nadzwyczajnego mówiąc: „Niech Pan udzieli tobie i błogosławieństwa do rozdzielania braciom Ciała Pańskiego”. Szafarz odpowiada: „Amen”.

Znacznie wzbogacono formuły udzielania błogosławieństwa wiernym na końcu Mszy św. Oprócz dotychczasowych formuł błogosławieństwa kapłańskiego i biskupiego wprowadzono dwa inne sposoby udzielania błogosławieństwa.

Przywrócono praktykowane w średniowieczu błogosławieństwo uroczyste, w którym stała formuła „Niech was błogosławi Bóg wszechmogący, Ojciec, Syn i Duch Święty” została poprzedzona przez trzy wezwania związane z tajemnicą dnia lub okresem liturgicznym. Za pierwowzór takiego błogosławieństwa można by uznać błogosławieństwo kapłańskie ze Starego Testamentu. Zostało ono odpowiednio adaptowane i brzmi w Mszale Pawła VI następująco:

(Błogosławieństwo Aaronowe, Lb 6, 24—26)

Niech Bóg was błogosławi i strzeże.

W. Amen.

Niech Bóg rozpromieni swoje oblicze nad wami i obdarzy was swoją łaską.

W. Amen.

Niech zwróci ku nam swoje oblicze i obdarzy was pokojem.

W. Amen.

Niech was błogosławi Bóg wszechmogący Ojciec i Syn i Duch Święty.

W. Amen.

Podobnie zbudowano szereg innych formuł. Jako przykład tych uroczystych błogosławieństw przytaczam błogosławieństwo na Nowy Rok:

Bóg, źródło wszelkiego błogosławieństwa, niech wam hojnie udzieli łaski i przez cały rok strzeże waszej duszy i ciała.

W. Amen.

Niech Bóg zachowa w was prawdziwą wiarę, da niestrudzoną nadzieję i wytrwała miłość, która wszystko przetrwa.

W. Amen.

Niech Bóg w pokoju kieruje waszymi dniami i waszymi dziełami; niech dzisiaj i zawsze wysłuchuje waszą modltwę i doprowadzi was do życia wiecznego.

W. Amen.

Niech was błogosławi Bóg wszechmogący, Ojciec i Syn † Duch Święty.

W. Amen.

Trzeci sposób udzielania błogosławieństwa, to modlitwa nad ludem. Diakon lub sam kapłan może wezwać wiernych do przyjęcia błogosławieństwa słowami: „Pochylcie głowy na błogosławieństwo”, po czym wyciąga ręce nad ludem i odmawia modltwę. Po modltwie dodaje zwykłą formułę: „Niech was błogosławi Bóg wszechmogący...”

We wszystkich formułach błogosławieństwa przy końcu Mszy zawiera się prośba o dary nadprzyrodzone i doczesne dla przyjmujących błogosławieństwo.

II. BŁOGOSŁAWIEŃSTWA ZWIĄZANE Z ROKIEM KOŚCIELNYM

W owym mszale wrócono do tradycji dawnych sakramentarzy i w tekstach błogosławieństw związanych z rokiem kościelnym podano kilka formuł do wyboru celebransa. Pozwala to na wyrażenie większej ilości prawd teologicznych bez przecięcia tekstu.

Mszał Pawła VI, podobnie jak mszał poprzedni, zawiera błogosławieństwo wody przeznaczonej do pokropienia wiernych przed niedzielą Mszą św. Poświęcenie to zostało włączone w obrzędy Mszy świętej i odbywa się wobec zebranego ludu po śpiewie na wejście.

Błogosławieństwo rozpoczyna się od wezwania skierowanego do wiernych:

„Pokornie prosimy Pana Boga, aby pobłogosławił tę wodę, którą będziemy pokropieni na pamiątkę naszego chrztu. Niech Bóg nam dopomaga, abyśmy byli wierni Duchowi Świętemu, którego otrzymaliśmy”.

Usunięto używany dawniej egzorcyzm wody i soli. Podano dwie modltwy na poświęcenie wody w ciągu roku. Podaję jedną z nich: „Wszechmogący, wieczny Boże, Ty chcesz, aby przez wodę, która podtrzymuje życie i służy do oczyszczenia, także nasze dusze zostały oczyszczone i otrzymały zadatek życia wiecznego. Prosimy Cię, pobłogosław † tę wodę, którą będziemy pokropieni w dniu Twoim, Panie. Odnów w nas źródło swojej łaski i broń od wszelkiego zła nasze dusze i ciała, abyśmy mogli zbliżyć się do Ciebie z czystym sercem i otrzymać Twoje zbawienie”.

Bardzo piękna jest modlitwa przeznaczona na okres wielkanocy. Zawiera ona wspomnienie najważniejszych momentów dziejów zbawienia i roli jaką w nich odegrała woda:

„Panie, Boże wszechmogący, wysłuchaj łaskawie prośb swojego ludu, który wspomina wspaniałe dzieło stworzenia i jeszcze wspanialsze dzieło odkupienia i pobłogosław ǫ tę wodę. Stworzyłeś ją, aby przez nią użyźnić ziemię oraz wzmacniać i oczyszczać nasze ciała. Woda była również narzędziem Twojego miłosierdzia: przez nią wyprowadziłeś Twój lud z niewoli i ugasiłeś jego pragnienie na pustyni. Prorocy zapowiedzieli wodę jako znak Nowego Przymierza, które miałaś zawrzeć z ludźmi. Przez wodę, którą Chrystus uświęcił w Jordanie, odnowiłeś w odradzającej kąpeli naszą upadłą naturę. Niech ta woda przypomina nam przyjęty chrzest, abyśmy się radowali z naszymi braćmi ochrzczeniymi w czasie uroczystości wielkanocnych”.

Następuje pokropienie obecnych i formuła końcowa.

Oprócz błogosławieństwa wody przewidzianego w niedziele, mszał zawiera błogosławieństwa związane z dorocznymi obchodami.

W święto Ofiarowania Pańskiego odprawia się procesję ze świecami na pamiątkę przybycia Chrystusa do świątyni. Najpierw kapłan poucza wiernych o znaczeniu tej procesji słowami podanymi w mszale lub własnymi. Następnie odbywa się poświęcenie świec. Mszał podaje dwie modlitwy do wyboru:

„Boże, źródło wszelkiego światła, Ty dzisiaj ukazałeś sprawiedliwemu Symeonowi światło na oświecenie pogan; pokornie Cię błagamy, abys pobłogosławił ǫ te świece i przyjął prośby swojego ludu, który się zgromadził, aby je nieść ku Twojej chwale; spraw, aby drogą cnót doszedł do światłości bez końca”.

Albo:

„Boże, światłości prawdziwa, źródło światła wiecznego, oświeć serca wiernych, aby wszyscy, którzy zgromadzili się w tej świątyni z płonącymi świecami, mogli kiedyś oglądać blask Twojej chwały”.

Kapłan kropi świece wodą święconą.

Zauważmy, że w pierwszej modlitwie kapłan prosi o błogosławieństwo dla świec, a pośrednio o łaski dla wiernych, którzy będą je nosili. Druga modlitwa odnosi się wprost do wiernych, świece są tylko wspomniane.

Podobnie jest zróżnicowana treść modlitw na poświęcenie popiołu w środę popielcową. W pierwszej modlitwie kapłan prosi o hojne błogosławieństwo dla wiernych, którzy będą posypani popiołem, w drugiej prosi, aby Bóg pobłogosławił popiół, którym będą posypane głowy obecnych. Błogosławieństwo popiołu odbywa się po homilii i wezwaniu do wiernych.

„Panie Boże, Ty przebaczasz ludziom, którzy się upokarzają i starają się zadośćczynić za grzechy, wysłuchaj łaskawie nasze prośby i udziel hojnie błogosławieństwa ǫ swoim sługom i służebnikom,

kătorzy będą posypani tym popiołem. Niech wytrwają w czterdziestodniowej pokucie, aby mogli z oczyszczonymi duszami uczestniczyć w paschalnym misterium Twojego Syna”.

Albo:

„Boże, Ty nie chcesz śmierci grzeszników, lecz ich nawrócenia, wysłuchaj łaskawie nasze prośby i racz w swojej dobroci pobłogosławić † ten popiół, którym zamierzamy posypać nasze głowy; spraw, abyśmy uznając, że jesteśmy prochem i w proch się obrócimy, przez gorliwe pełnienie czterdziestodniowej pokuty otrzymali odpuszczenie grzechów i nowe życie, na podobieństwo Twojego zmartwychwstałego Syna”.

Kapłan kropi popiół wodą święconą.

Teksty Wielkiego Tygodnia zostały jeszcze raz gruntownie przejrane i dostosowane do stylu nowej liturgii.

W Niedzielę Palmową procesja zaczyna się od wprowadzenia w tajemnicę dnia. Po tekście wprowadzenia podano jak zwykle dwie formuły modlitwy poświęcenia:

„Wszechmogący wieczny Boże, uświęć † te gałązki swoim błogosławieństwem i spraw, abyśmy idąc z radością za Chrystusem Królem, mogli przez Niego dojść do wiecznego Jeruzalem”.

Albo:

„Wszechmogący Boże, Tobie ufamy, pomnóż naszą wiarę i łaskawie wysłuchaj nasze prośby; dzisiaj z zielonymi gałązkami pozdrawiamy zwycięskiego Chrystusa, spraw, abyśmy zjednoczeni z Nim, przynosili Tobie owoce dobrych uczynków”.

Kapłan kropi gałązki wodą święconą. Następuje Ewangelia o wjeździe P. Jezusa do Jeruzolimy i procesja.

Obrzędy Wigilii Wielkanocnej, która stanowi ośrodek roku liturgicznego od dawna zawierały liczne formuły błogosławieństw.

W potrydenckim mszale św. Piusa V na poświęcenie ognia podano trzy modlitwy. Czwarta modlitwa zawierała błogosławieństwo ziarn kadzidła przeznaczonych do umieszczenia w paschale. Orędzie wielkanocne nosiło nagłówek: Błogosławieństwo paschału. Bardzo długie i pełne symbolicznych gestów było błogosławieństwo wody chrzcielnej. Pewne uproszczenia przyniosła reforma Piusa XII. W Mszałe Pawła VI formuły te zostały znacznie zredukowane i sprowadzone do pierwotnej prostoty.

Zgodnie z odwieczną tradycją obrzędy zaczynają się od błogosławieństwa ognia i przygotowania paschału. Po słowach wprowadzenia kapłan błogosławi ogień, od którego zapala się paschał.

„Boże, Ty przez swojego Syna udzieliłeś wiernym blasku światła swojej chwały; poświęć † ten ogień i przez te święta wielkanocne rozpál w nas tak wielkie pragnienie nieba, abyśmy z czystym sercem mogli dostąpić świąt wiekuistej światłości”.

Kapłan nie błogosławi ziarn kadzidła, które symbolizują Rany Chrystusa, ani paschału. W drugiej części Wigilii Paschalnej odbywa

się uroczyste błogosławieństwo wody. Szczytowy punkt modlitwy poświęcenia stanowi zanurzenie paschału, któremu towarzyszą słowa mające charakter epiklezy:

„Prosimy Cię, Panie, niech przez Syna Twojego zstąpi na tę wodę moc Ducha Świętego, aby wszyscy przez Chrzest pogrzebani razem z Chrystusem w śmierci, z Nim też powstałi do nowego życia”.

Bardzo szczęśliwą inowacją jest wprowadzenie uroczystego poświęcenia wody przeznaczonej do pokropienia wiernych, które odbywa się w kościołach nie mających chrzcielnicy.

Przegląd błogosławieństw zawartych w Mszale Pawła VI pozwala wyciągnąć następujące wnioski:

Z obrzędów Mszy św. znikło błogosławieństwo kadzidła, wody przeznaczonej do ofiary eucharystycznej oraz błogosławieństwo darów ofiarnych w czasie ich przygotowania, natomiast pozostało błogosławieństwo zawarte w Pierwszej Modlitwie Eucharystycznej. Formuły błogosławieństwa wiernych zostały znacznie wzbogacone, a Konferencje Biskupów poszczególnych krajów mogą je jeszcze pomnożyć.

Pozostały wszystkie błogosławieństwa związane z rokiem kościelnym. W ich strukturze nastąpiły bardzo korzystne zmiany. Zaczynają się zawsze od zwrotu do wiernych i wprowadzenia ich w znaczenie obrzędu. Poza Wigilią Wielkanocną kapłan ma do wyboru kilka modlitw. Modlitwy te oczyszczono od niezrozumiałych dla współczesnego człowieka alegorii, a treść ich związane z momentami dziejów zbawienia. Doświadczenie uczy, że starannie przygotowane i sprawowane błogosławieństwa związane z rokiem kościelnym przyczyniają się do ożywienia wiary i jej umocnienia.

Tyniec

O. FRANCISZEK MAŁACZYŃSKI OSB

O. Franciszek Małaczyński OSB

PRACA NAD ODNOWĄ BŁOGOSŁAWIEŃSTW W POLSCE

Praca nad odnową obrzędów rytuału rozpoczęła się w Polsce po roku 1950. Wtedy idąc za ogólnym nurtem w tej dziedzinie postanowiono spolszczyć obrzędy sakramentów i pogrzebu. W toku prac postanowiono zreformować obrzędy sakramentu małżeństwa, które w Polsce zawsze różniły się od Rytuału Rzymskiego, oraz obrzędy pogrzebu. Postanowiono również dołączyć obrzędy błogosławieństw związanych z sakramentami, jak: błogosławieństwo nowej młażonki, błogosławieństwo matki po urodzeniu dziecka, jubileusz małżeństwa oraz inne najczęściej używane błogosławieństwa.